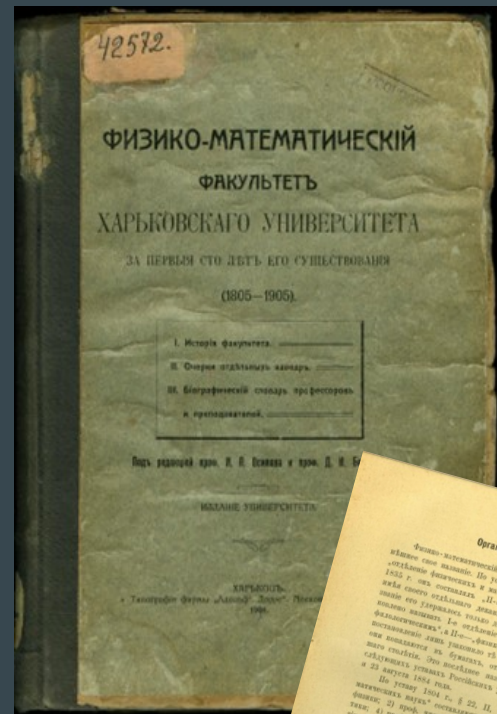

Становлення математичної науки у Харківському університеті (1805-1917)

...

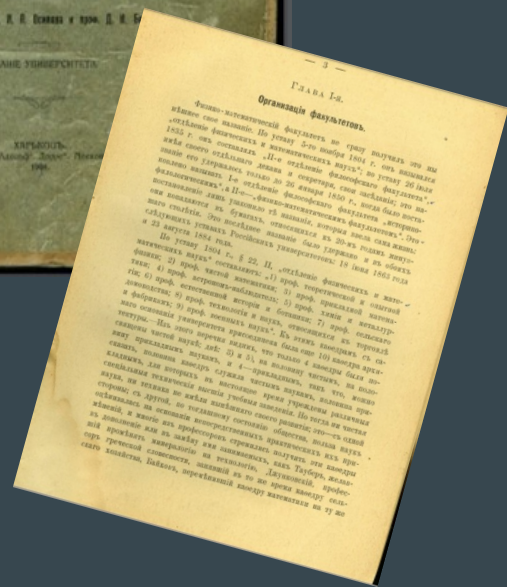
До року математичної освіти в Україні (2020-2021)

Славна історія фізико-математичного факультету Харківського університету почалася у 1804 році, коли було відкрито Харківський Імператорський університет та були створені перші кафедри: *теоретичної та прикладної фізики, чистої математики, прикладної математики, астрономії, хімії та металургії, природної історії та ботаніки, мінералогії та сільського домоводства, технології, військових наук та архітектури.*

Физико-математический факультет Харьковского университета за первые сто лет его существования (1805—1905)

URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/9976>

З усіх наукових дисциплін, представлених у Харківському університеті на початку XIX століття, найбільш динамічними були визнані математичні. На той час це була чи не єдина сфера знань, у якій студенти досягали помітних успіхів.

13. Кабинеты и лаборатории физико-математического факультета Императорского Харьковского Университета

Найбільш авторитетним представником математики у Харківському університеті початку ХІХ століття вважається **Тимофій Федорович Осиповський (1766-1832)** математик, ректор, перший професор математики у Харківському університеті

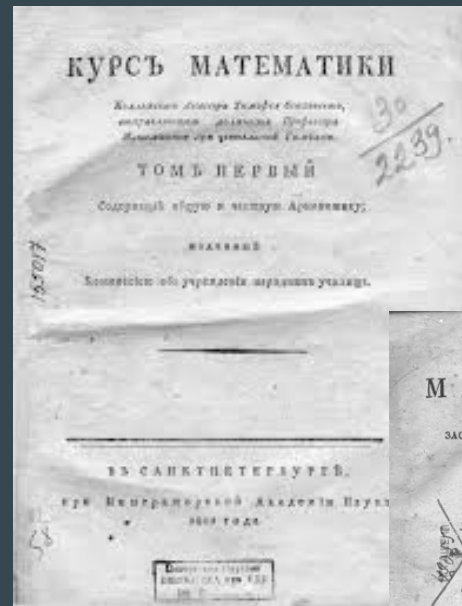

- У 1786 році закінчив Петербурзьку учительську семінарію (Педагогічний інститут), яку закінчив у 1786 році. Т.Ф. Осиповський прибув до Харкова за запрошенням В.Н. Каразіна у 1802 році.
- З 1811 по 1820 рр. викладав на кафедрі прикладної математики. Читав курси математики, механіки, оптики та прикладної астрономії. Серед його учнів був видатний математик М. В. Остроградський.

За словами слухачів він був прекрасним викладачем “увлеченным любовью к своему предмету, мог поэтизировать дифференциальное и интегральное исчисление”.

Ф.Т. Осиповський автор відомого на той час «Курса математики». Перші два томи були опубліковані у 1801-1802 рр. Третій том у 1823 році. Наукові праці Осиповського стали справжньою окрасою математичної науки початку ХІХ століття, перебуваючи на рівні кращих європейських зразків. У його підручнику з математики було викладено найповніший для того часу курс вищої алгебри. Деякі ідеї Т. Ф. Осиповського значно випередили тогочасний рівень математики у Російській імперії.

- У 1863 році в Харківському університеті була заснована стипендія імені Т. Ф. Осіповского.

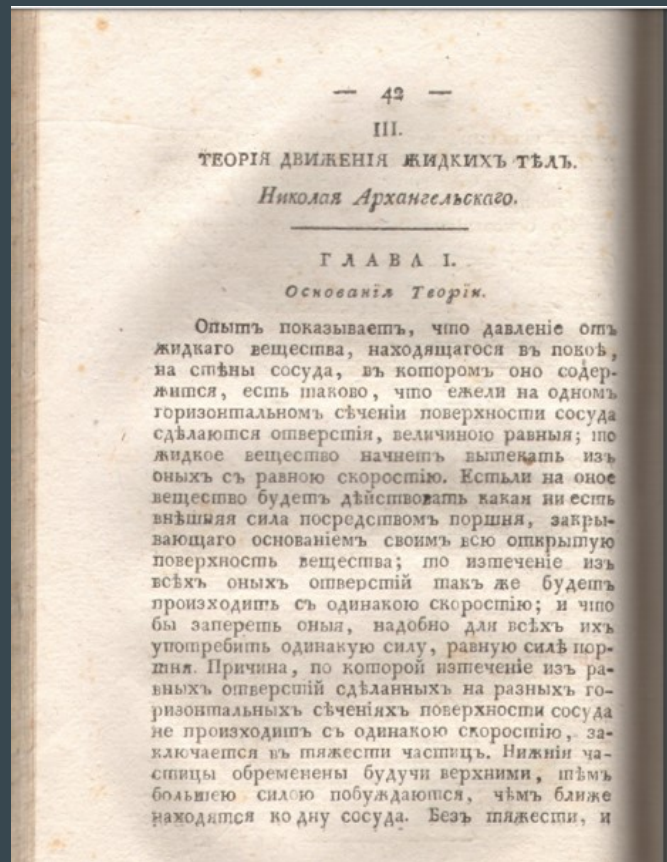

Віртуальна виставка Ф.Т. Осиповському

URL: [http://www-library.univer.kharkov.ua/pages/exhibitions_2020/osipovskiy_\(1765-1832\).pdf](http://www-library.univer.kharkov.ua/pages/exhibitions_2020/osipovskiy_(1765-1832).pdf)

Три учня Т.Ф. Осиповського стали професорами кафедр чистої та прикладної математики. Одним з них був **Архангельський Микола Михейович (1787-1857)**

- Закінчив Харківський університет, де був одним з найбільш успішних студентів.
- У 1811 р. отримав магістерський ступінь.
- З 1813 р. Архангельський викладав механіку 24 роки, керуючись посібником Франкер "Основания механики", який він переклав з французької мови. Також переклав "Статику" Пуассона та "Опыт общей истории математических наук" Ш. Боссю. Однією з робіт Архангельського є "Опыт об основании математической теории жидких тел по началам предметов".

Ще одним з учнів Т.Ф. Осиповського був **Андрій Федорович Павловський** (1789-1857) математик, вихованець, ректор, професор та почесний член Харківського університету

Закінчив Харківський університет. Викладав в університеті алгебру, геометрію, тригонометрію і конічні перерізи. Відомо лише декілька його друкованих праць: "Таблицы логарифмов по изданию Каллета со своим «Предуведомлением» (1820) та «О вероятности» (1821), яка була першою працею на російській мові з теорії ймовірностей у Російській імперії. У 1830 році обраний бібліотекарем університетської бібліотеки. До січня 1835 року склав рукописний каталог з богослов'я, філософії, правознавства, політики, статистики, географії; продовжив складання повного каталогу. Наприкінці 1880-х рр. у Харківському університеті при фізико-математичному факультеті на кошти його сина Федора Андрійовича була заснована премія імені А. Ф. Павловського за найкращий твір з математики.

Михайло Васильович Остроградський (1801-1862) математик, вихованець та почесний член Харківського університету, один з провідних математиків першої пол. XIX ст.

- У 1817-1818 рр. — студент фізико-математичного факультету Харківського університету.
- У 1820 р. Остроградський був відзначений серед найкращих студентів університету, але видачу йому диплома затягували. Остроградському закидали нехтування лекціями з філософії та богослов'я, пропонуючи скласти все нові й нові іспити. Обурений таким ставленням до себе, юнак повертає до ректорату одержаний раніше атестат і від'їжджає у 1822 р. до Парижу.
- У 1826 р. Остроградський подав Паризькій академії наук свою першу наукову працю «Мемуар о распространении волн в цилиндрическом бассейне», її було схвалено і надруковано.
- Його «Лекції з алгебраїчного і трансцендентного аналізу» (1837 р.) були першим досконалим посібником для студентів вищих шкіл Росії.

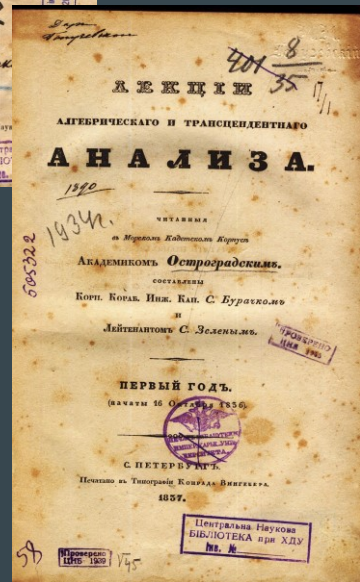
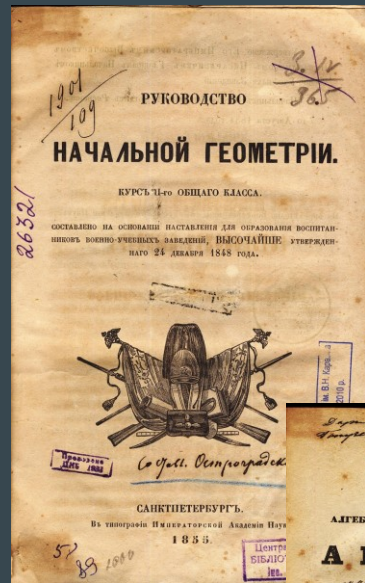

Перелік друкованих робіт ученого налічує понад 100 публікацій. Більша частина наукових праць Остроградського стосується математичній фізики, математичного аналізу, теоретичної механіки. Важливих результатів досяг у галузі математичного аналізу. Учений знайшов формулу зв'язку інтегралу по об'єму з інтегралом по поверхні, відому в науці як “формула Остроградського”. В усіх його роботах головна увага концентрувалася не на розв'язанні окремих задач, а на встановленні узагальнених теорій.

У 2001 року ЮНЕСКО внесла Михайла Остроградського до переліку видатних математиків світу.

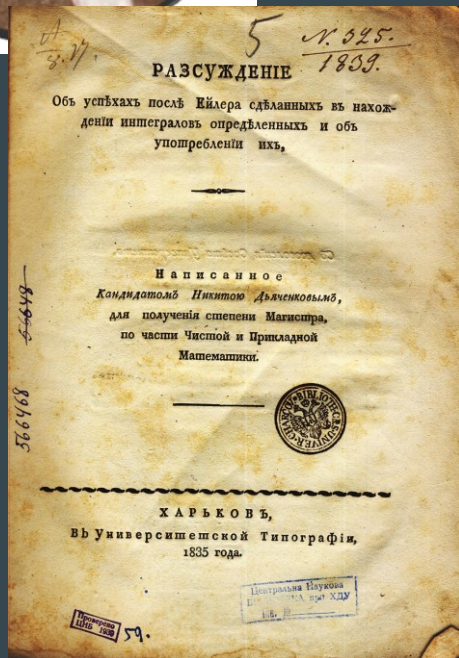
Ім'я Остроградського належить до імен, однаково дорогих для всіх, кому близькі інтереси науки і просвіти.

О. М. Ляпунов

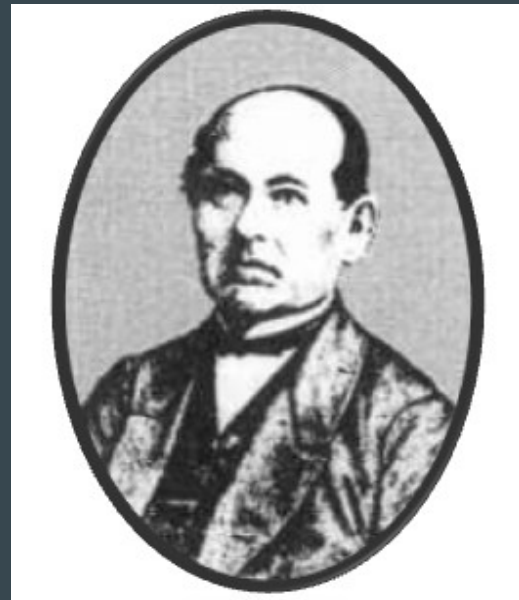
Микита Андрійович Дьяченко (1809-1877) математик і педагог, вихованець, професор Харківського університету

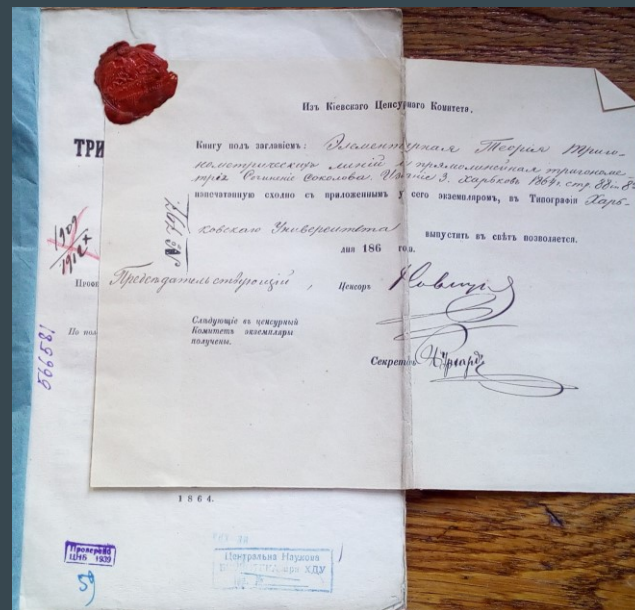
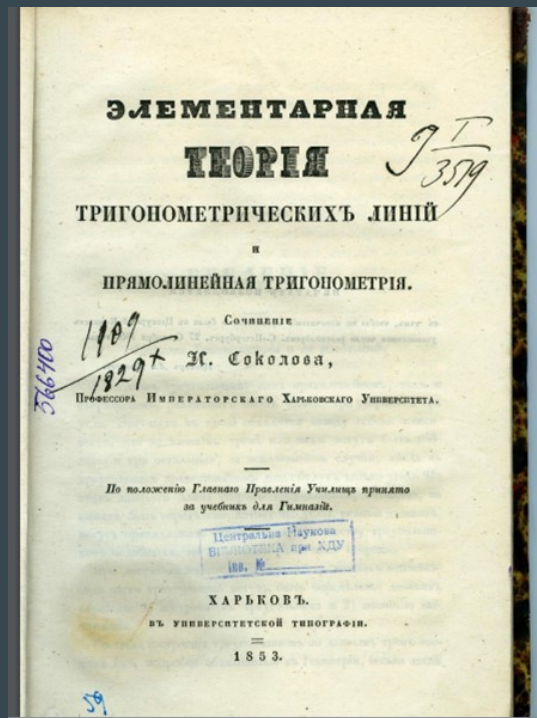
- У 1829 році закінчив Харківський університет. Працював в Харківській гімназії та Харківському інституті шляхетних дівчат.
- У 1832 році Дьяченко захистив магістерську дисертацію «Рассуждение об успехах после Эйлера, сделанных в нахождении определенных интегралов, и об определении их». У тому ж році, за дорученням ради університету, почав читання лекцій з оптики, потім викладав основні засади математики. Основні роботи Дьяченко відносяться до галузі математичного аналізу і його застосування в інших розділах математики і механіки. Крім того, плідно і активно займався астрономією.
- У 1839 р. Дьяченко було переведено до Імператорського університету св. Володимира у Києві.

Соколов Іван Дмитрович (1812-1873) математик, професор Харківського університету, перший ректор Новоросійського університету (Одеса)

- Закінчив Головний педагогічний інститут в Петербурзі, зі срібною медаллю.
- З 1839 р. Іван Дмитрович почав викладати у Харківському університеті, де і пропрацював 25 років.
- У 1845-1858 рр. – декан фізмату.
- З самого початку своєї педагогічної діяльності в університеті І. Д. Соколов викладав курс механіки, геометрії, статички, динаміки матеріальної точки, загальної теорії руху. За власними розробками він читав ще й курси гідростатики, гідродинаміки, теорії машин.

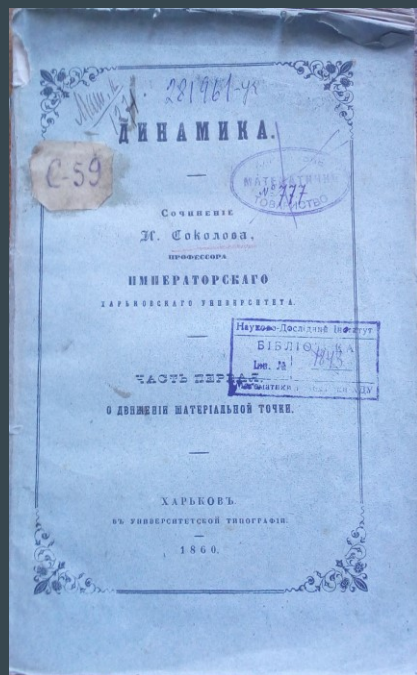

У 1853 р. він написав книгу “Элементарная теория тригонометрических линий и прямолинейная тригонометрия”, яка стала підручником з тригонометрії для всіх гімназій і витримала чотири видання.

URL:
<http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/handle/123456789/9508>

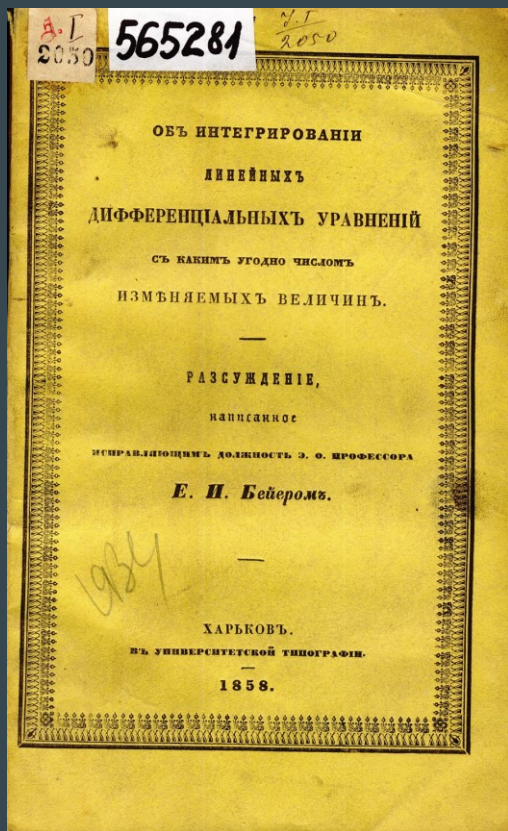
- У 1842 р. він надрукував працю “Исследование некоторых предметов, относящихся к вариационному исчислению”, яка містила і результати його докторської дисертації.

- У 1860 р. Соколов видав книгу “Динамика” у двох частинах, яка стала одним з перших підручників з аналітичної механіки у Росії.

Євген Ілліч фон Бейєр (1819-1899) математик, професор Харківського університету

- Після закінчення педагогічного інституту у Петербурзі виїхав за кордон у наукове відрядження. Після повернення був призначений на посаду ад'юнкта до Харківського університету де і пропрацював 27 років. 10 років був єдиним викладачем по кафедрі чистої математики.
- Основні праці Бейєра відносяться до математичного аналізу. У 1849 році захистив магістерську дисертацію «Об интегрировании линейных дифференциальных уравнений с каким угодно числом изменяемых величин».
- Перший голова Харківського математичного товариства (1879).

Деларю Данило Михайлович (1839-1905) математик, вихованець, професор Харківського університету

- У 1860 році закінчив Харківський університет, де і працював 24 роки.
- У 1864 році захистив магістерську дисертацію «Общая теория алгебраического решения уравнений». У цій роботі Д.М. Деларю вперше російською мовою виклав основи теорії французького математика Галуа. Читав лекції по всім розділам математики, ряд його курсів був літографірован. Розробляв питання теорії диференціальних рівнянь і теорії ймовірностей. Один із засновників Харківського математичного товариства.

Праці Д.М. Деларю

URL: <http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/simple-search?query=%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D0%B0%D1%80%D1%8E>

КУРСЪ ТЕОРИИ ДИФФЕРЕНЦІАЛЬНЫХЪ УРАВНЕНІЙ.

Отдѣлъ первый.

ГЛАВА I.

ОБЩЕЕ ПОНЯТІЕ О РАЗЛИЧНЫХЪ ВИДАХЪ ДИФФЕРЕНЦІАЛЬНЫХЪ УРАВНЕНІЙ И ИХЪ ПРОИСХОЖДЕНІИ.

1. Всякое уравненіе, выражающее отношеніе между переѣнными независимыми, нѣкоторыми ихъ функціями и производными этихъ функцій, носитъ названіе *дифференціальнаго уравненія*. Въ частныхъ случаяхъ независимыя переѣнные и ихъ функція могутъ и не входить непосредственно въ дифференціальное уравненіе, но производныя этихъ функцій составляютъ необходимый элементъ для образованія такихъ уравненій. Такъ, напримѣръ, если имѣемъ независимое переѣнное x и его функцію y , то формула

$$\left(\frac{dy}{dx}\right)^2 - 3\frac{dy}{dx} + 7 = 0$$

будетъ представлять дифференціальное уравненіе, хотя x и y въ него непосредственно не входятъ.

2. Смотри по числу независимыхъ переѣнныхъ, отъ которыхъ зависятъ функція, входящая въ составъ дифференціальнаго уравненія, эти послѣднія раздѣляются на уравненія, за-

ЛЕКЦІИ Алгебраическаго Анализа

Доцента Даниіла Деларю.

Выпускъ третій.

Каровъ 1866 года

Лит. С. 1. 1866 г. 1866 г. 1866 г.

Прислано 1866 г. 1866 г. 1866 г.

10491

ОБЩАЯ ТЕОРІЯ АЛГЕБРАИЧЕСКАГО РѢШЕНІЯ УРАВНЕНІЙ.

РАБОТНИКЪ

Даниіла Деларю,

написанное для полученія степени

МАГИСТРА МАТЕМАТИКИ.

ХАРЬКОВЪ.

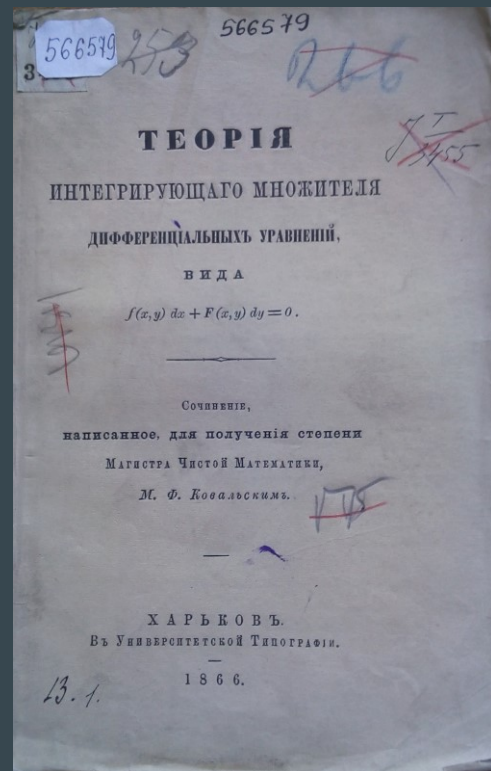
ВЪ УНИВЕРСИТЕТСКОЙ ТИПОГРАФИИ.

1864.

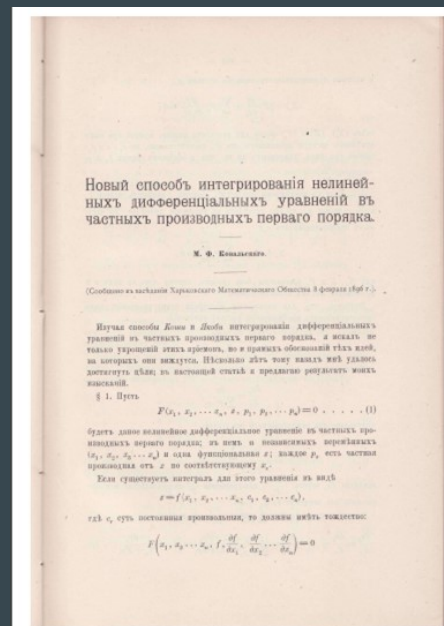
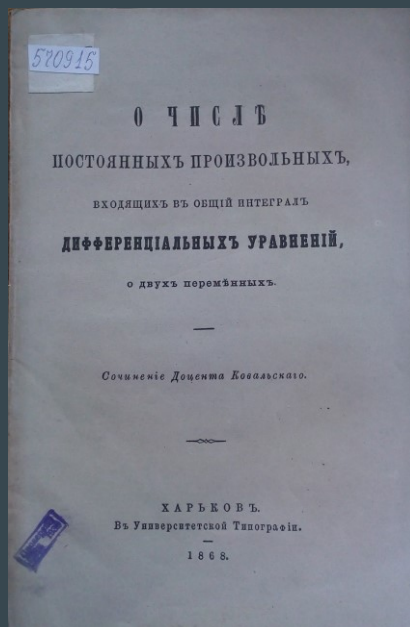
Ковальський Матвій Федорович (1836–1900) математик, вихованець, професор Харківського університету

- У 1860 році закінчив Харківський університет.
- У 1866 році захистив магістерську дисертацію «Теория интегрирующего множителя дифференциальных уравнений вида $f(x,y)dx + f(x,y) dy = 0$ », у 1868 р. – докторську «О числе производных постоянных, входящих в интеграл дифференциальных уравнений о двух переменных».

У Харківському університеті працював 35 років. Водночас читав лекції у Харківському технологічному інституті. Наукові дослідження: теорія інтегрування звичайних диференціальних рівнянь та нелінійних диференціальних рівнянь з частинними похідними.

<http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/handle/123456789/13968>

“Математика - это высшая
философская наука, наука
величайших поэтов...”

М.В. Остроградський

У другій половині XIX століття фізико-математичне відділення перетворилося на потужний фізико-математичний факультет з трьома відділеннями: математичних, фізичних та природничих наук. До 70-х рр. XIX ст. діяльність математиків і механіків в Харківському університеті, крім підготовки та читання лекцій, зводиться головним чином до написання дисертацій і навчальних посібників. Дисертації носили в основному оглядовий характер. Але їх автори проявляли велику ерудицію, знайомство з математичною літературою, в тому числі іноземної, могли вільно і доступно викладати матеріал, удосконалюючи окремі докази, методи і їх викладання доповнюючи в деяких випадках своїми результатами. Наукових статей в той час публікувалося мало.

Великий підйом наукових досліджень по математиці і механіці у Харківському університеті починається з 70-х рр. XIX ст. з приходом до університету таких вчених, як В.Г. Імшенецький, К.А. Андрєєв, А.М. Ляпунов і В.А. Стеклов.

Імшенецький Василь Григорович (1832-1892) математик і механік, професор Харківського університету

У Харківському університеті працював з 1873 по 1882 р.

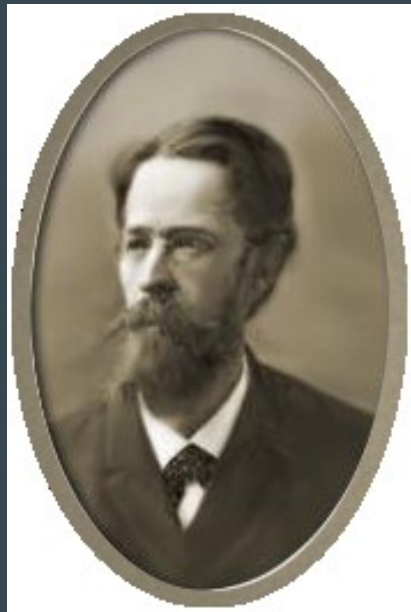
У 1865 році захистив магістерську дисертацію «Об интегрировании уравнений с частными производными первого порядка», а у 1868 році - докторську «Исследование способов интегрирования уравнений с частными производными второго порядка функций двух независимых переменных». Ці дисертації використовувалися при вивченні предмета студентами та викладачами університетів. Дисертації було перевидано у 1916 р. та рекомендовані як навчальні посібники. Вони були перекладені на французьку мову у 1869 і 1872 р. Докторська дисертація була перекладена на німецьку мову (1892 р.).

Праці В. Г. Імшенецького

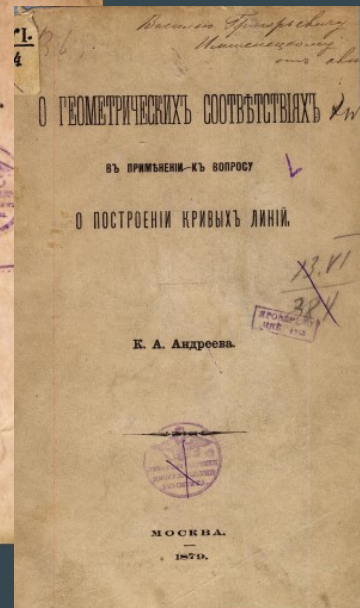
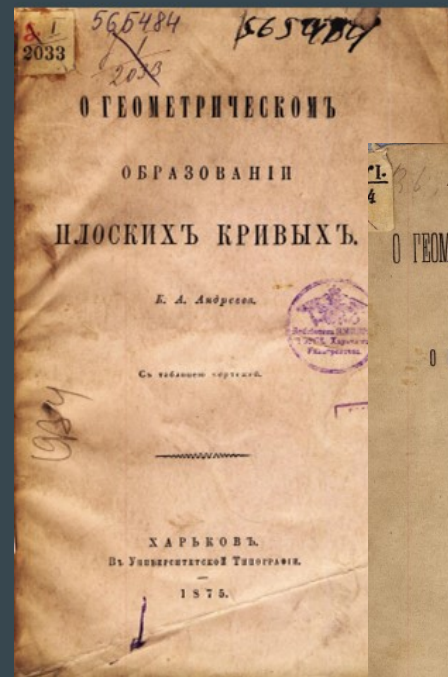
<http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/simple->

[search?query=%D0%B8%D0%BC%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D1%86%D0%BA%D0%B8%D0%B9&sort_by=0&order=DESC&rpp=10&etal=0&start=0](http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/simple-search?query=%D0%B8%D0%BC%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D1%86%D0%BA%D0%B8%D0%B9&sort_by=0&order=DESC&rpp=10&etal=0&start=0)

Андреев Костянтин Олексійович (1848-1921) математик, засновник наукової школи проєктивно-геометричного напрямку, професор Харківського університету

Закінчив Московський університет і прибув до Харкова у 1873 році. З цього часу і до 1898 р. працював у Харківському університеті, потім повернувся до Москви. Основні його праці стосуються проєктивної геометрії. У 1875 році К.А. Андреев захистив магістерську дисертацію «О геометрическом образовании плоских кривых». У 1879 р. в Московському університеті - докторську «О геометрических соответствиях в применении кривых линий».

Праці К.О. Андреева

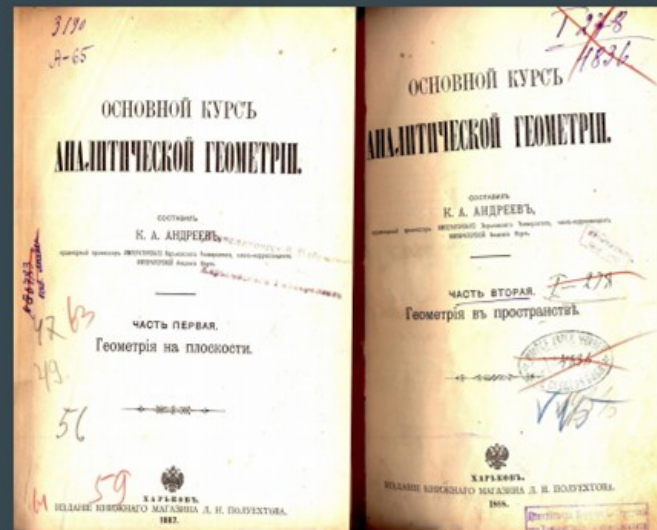
[http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/simple-](http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/simple-search?query=%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B5%D0%B5%D0%B2&sort_by=0&order=DESC&rpp=10&etal=0&start=0)

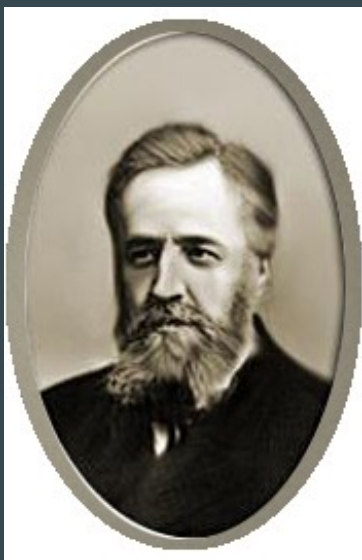
[search?query=%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B5%D0%B5%D0%B2&sort_by=0&order=DESC&rpp=10&etal=0&start=0](http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/simple-search?query=%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B5%D0%B5%D0%B2&sort_by=0&order=DESC&rpp=10&etal=0&start=0)

Маючи широкі математичні знання та яскравий талант, К. О. Андреев у 1888 р. написав підручник «Основной курс аналитической геометрии», який багато разів перевидавався і довгий час був основним посібником для студентів з аналітичної геометрії. У 1885 р. за наукові праці його було обрано членом-кореспондентом Академії наук. Андреев зробив значний внесок у заснування багато вимірної геометрії, зокрема подав оригінальну аксіоматичну побудову п'ятивимірного проективного простору, довівши цим, що багато вимірний простір, як математичне поняття, не фікція, а надійний засіб для описування реальних речей.

Віртуальна виставка К.О. Андрееву

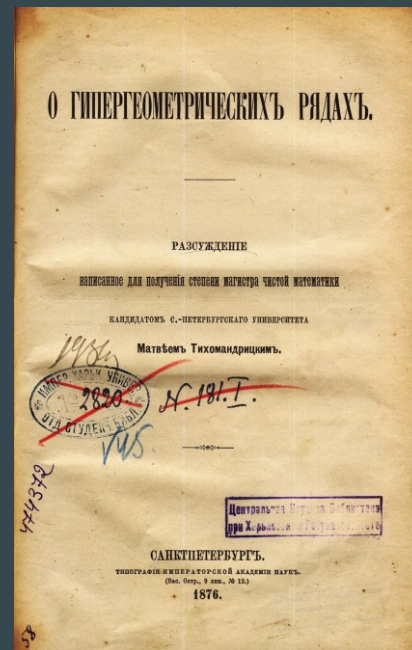
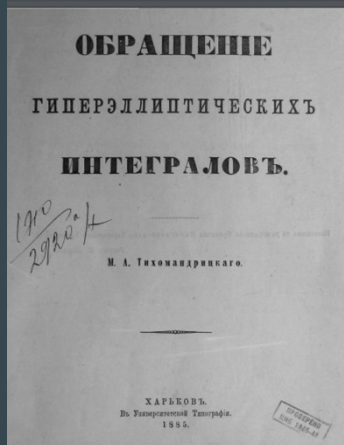
http://www-library.univer.kharkov.ua/pages/exhibitions/andreevko_21032018/andreev.pdf

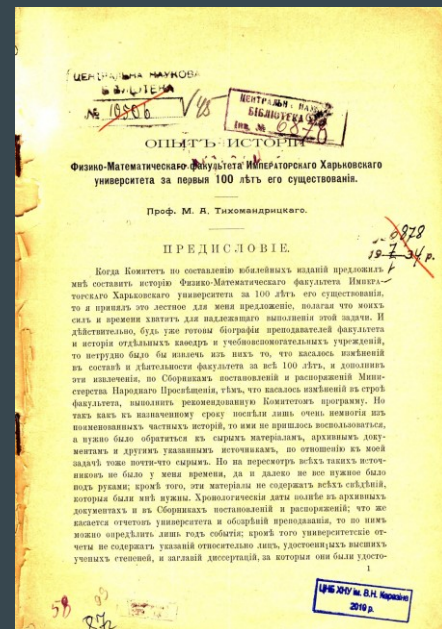
Тихомандрицький Матвій Олександрович (1844-1921), професор математики Харківського університету

- Закінчив фізико-математичний факультет Санкт-Петербурзького університету із золотою медаллю.
- У 1876 р. захистив дисертацію «О гипергеометрических рядах».
- У 1883 р. його було обрано доцентом Харківського університету
- У 1885 р. захистив докторську дисертацію «Обращение гиперэллиптических интегралов» і отримав ступінь доктора чистої математики.

URL: <http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/handle/123456789/5026>

Під час своєї професорської діяльності Тихомандрицький викладав на своїх лекціях в університеті майже всі частини чистої математики. Йому належить монографія «Опыт истории физико-математического факультета Харьковского университета за первые 100 лет его существования». У 1895 р. він винайшов автоматичний прилад для зупинки поїздів: прилад з успіхом було випробувано, але не вживався. У 1889 р. Матвій Олександрович створив проєкт пам'ятнику В.Н. Каразину, який було передано до комісії.

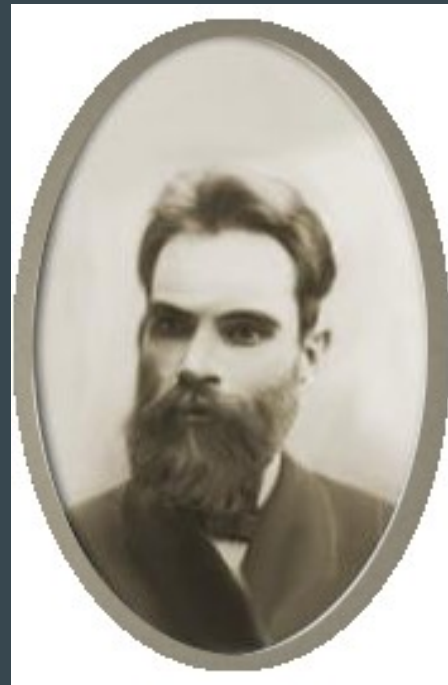
Праці М.О. Тихомандрицького

URL: [http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/simple-](http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/simple-search?query=%D1%82%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B8%D1%86%D0%BA%D0%B8%D0%B9&sort_by=0&order=DESC&rpp=10&etal=0&start=0)

[search?query=%D1%82%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B8%D1%86%D0%BA%D0%B8%D0%B9&sort_by=0&order=DESC&rpp=10&etal=0&start=0](http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/simple-search?query=%D1%82%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B8%D1%86%D0%BA%D0%B8%D0%B9&sort_by=0&order=DESC&rpp=10&etal=0&start=0)

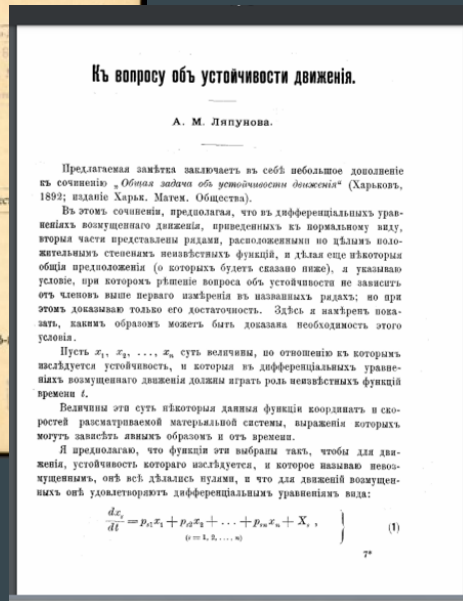
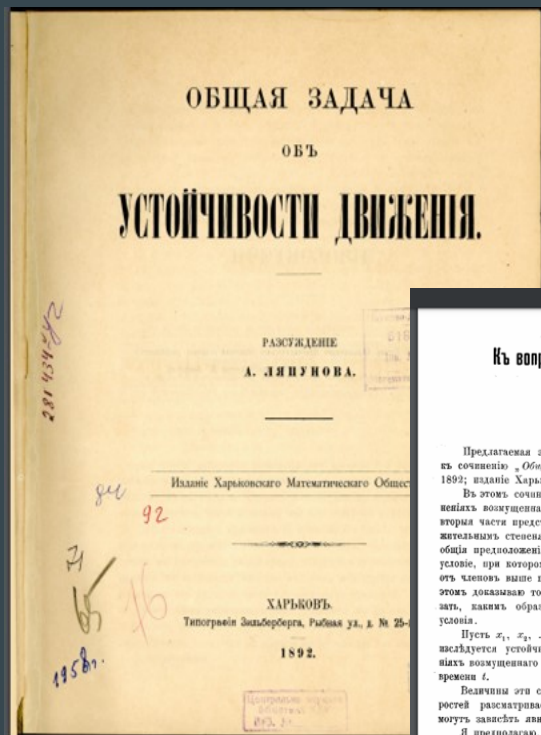
Ляпунов Олександр Михайлович (1857-1918) видатний математик та механік, професор Харківського університету

- Закінчив Санкт-Петербурзький університет, де у 1885 році захистив магістерську дисертацію «Об устойчивости эллипсоидальных форм равновесия вращающейся жидкости».
- З 1885-1902 рр. працював у Харківському університеті.
- У 1892 р. – захистить докторську дисертацію «Общая задача об устойчивости движения», яка стала основою теорії сталості, заклала фундамент сучасної теорії сталості рівноваги та руху механічних систем, які визначені кінцевою кількістю параметрів. Дисертація була захищена у Москві і надрукована Харківським математичним товариством. Ця праця принесла всесвітню славу її автору.

Праці О.М. Ляпунова

URL: http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/simple-search?query=%D0%BB%D1%8F%D0%BF%D1%83%D0%BD%D0%BE%D0%B2&sort_by=0&order=DESC&rpp=10&etal=0&start=0

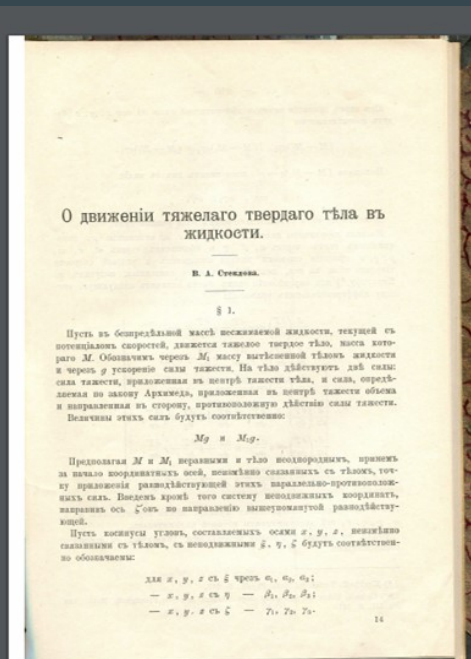

У 1900 р. О. М. Ляпунова було обрано членом-кореспондентом, а у 1901 р. — академіком Петербурзької АН, іноземним членом Національної академії деї Лінчеї, почесним членом Петербурзького, Харківського та Казанського університетів, багатьох академій та наукових товариств.

За харківський період свого життя О.М. Ляпунов надрукував 28 праць. Характерно, що до «харківської тематики» у Петербурзі Ляпунов уже не звертався.

У 1902 р. О. М. Ляпунов переїздить до Петербургу.

Вихованцем О. М. Ляпунова, який продовжив справу вчителя, став **вихованець Харківського університету, математик, механік і фізик, професор Харківського університету Стєклов Володимир Андрійович (1863/64-1926)**

- Закінчив фізико-математичний факультет Харківського університету.
- У 1894 р. захистив магістерську дисертацію на тему «О движении твердого тела в жидкости», а у 1902 році - докторську «Общие методы решения основных задач математической физики» і отримав ступінь доктора прикладної математики.
- З 1904 р. - декан фіз.-мат. ф-ту.

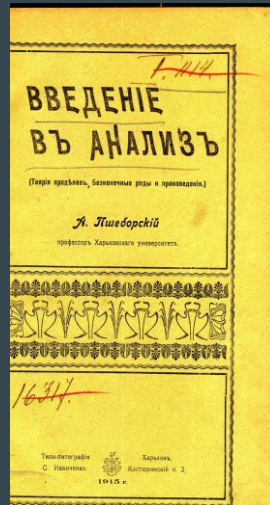

Пшеборський Антоній-Боніфаций Павлович (1871-1941) доктор фізико-математичних наук, професор і ректор Харківського університету

- Закінчив фізико-математичний факультет університету св. Володимира в Києві.
- У 1898 р. призначений штатним викладачем Харківського технологічного інституту, а з 1899 р. — приват-доцентом Харківського університету. З цього ж року протягом двадцяти років — постійний секретар Харківського математичного товариства.

- У 1903 і 1908 рр. він видав двотомник «Введение в анализ», в 1905 і 1909 р. «Курс аналитической геометрии», написав низку статей з гідродинаміки, опублікував кілька праць у «Сообщениях ХМО».
- У 1919 р. Антоній Пшеборський займає посаду ректора Харківського університету, а у 1920 році – ректор Академії теоретичних знань, створеної на базі історико-філологічного та фізико-математичного факультетів університету.
- З 1921 р. Антоній Пшеборський посідав посаду ректора Харківського інституту народної освіти, що утворився після реорганізації Академії.

- У 1922 р. переїздить до Польщі на посаду професора кафедри математики Віленського університету.
- У 1930 р. взяв участь у роботі Першого Всесоюзного з'їзду математиків, який пройшов у Харкові.

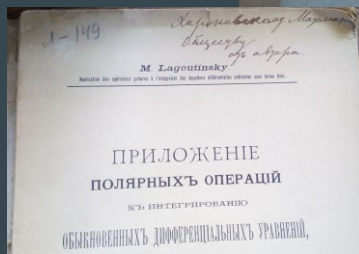
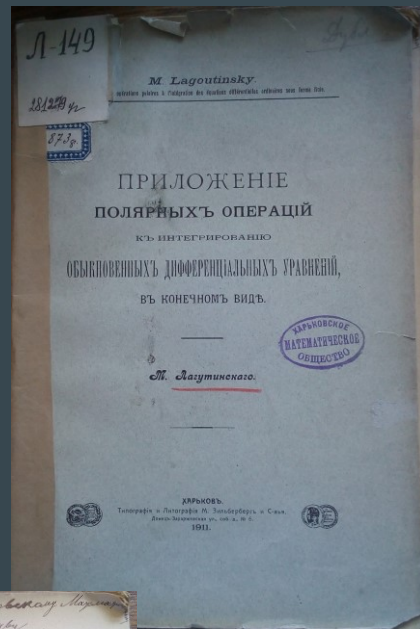

А.Пшеборский в кругу варшавских математиков. Сидят (слева направо):
Вацлав Серпинский, Эрнст Цермело, Самуэль Дикштейн, Антоний Пшеборский;
стоят (слева направо): Ян Лукашевич, Станислав Лешневский, Бронислав Кастер,
Джери Нойман, Франтишек Лежа.

Лагутинський Михайло Миколайович (1871-1915) математик, вихованець Харківського університету

Закінчив Харківський університет у 1894 р. Водночас викладав у Харківському університеті і у 1902–1914 рр. у Харківському технологічному інституті.

Його робота «Приложение полярных операций к интегрированию обыкновенных дифференциальных уравнений, в конечном виде» була прийнята в якості магістерської дисертації, але захистити її не встиг.

M. LAGOUTINSKY.

Les intégrales algébriques particulières.

ЧАСТНЫЕ АЛГЕБРАИЧЕСКИЕ ИНТЕГРАЛЫ.

М. ЛАГУТИНСКАГО.

ХАРЬКОВЪ.

Типографія фирмы „Адольф Дарре“. Московская ул., № 19.

1908.

О формѣ интеграла алгебраической системы обыкновенныхъ дифференціальныхъ уравненій, выражаемаго въ конечномъ видѣ.

М. Лагутинскаго.

§ 1. Формулировка задачи. Классификація Лувилля конечныхъ трансцендентныхъ.

Задача настоящей работы заключается въ следующемъ:
Требуется найти простѣйшія формы для интеграловъ системы:

$$\frac{dx_1}{X_1} = \frac{dx_2}{X_2} = \dots = \frac{dx_p}{X_p} \quad (1)$$

гдѣ X_i алгебраическія функціи переменныхъ x_i , когда они выражаются въ конечномъ видѣ, т. е. выражаются при помощи конечнаго числа алгебраическихъ дѣйствій, потенцирования и логарифмирования.

Чтобы легче ориентироваться среди возможныхъ формъ, которыя могутъ имѣть такіе интегралы, воспользуемся классификаціей конечныхъ трансцендентныхъ, принадлежащей Лувиллю ¹⁾.

Отнесемъ алгебраическія функціи независимыхъ переменныхъ къ нулевому классу.

Функція типа e^u , $\log(u)$ (и алгебраическая функція) присвоимъ название основной трансцендентной перваго класса.

Алгебраическія комбинаціи m произвольнаго числа основныхъ

Вся жизнь М. Н. была посвящена наукѣ и только наукѣ, которую онъ страстно любилъ. Скромный и странно строгій по отношенію къ самому себѣ, нѣжно сомнѣвающийся въ цѣнности своихъ результатовъ, М. Н. былъ удивительно снисходителенъ къ другимъ. Его мягкость и скромность много вредили ему и были причиной многихъ огорченій. Но ко всѣмъ терпіямъ нашъ покойный товарищъ относился чрезвычайно добродушно. Мы, какъ одному изъ наиболее близкихъ товарищей М. Н., очень часто приходилось журить его за это излишнее добродушіе, но это не помогало. И вотъ почему этотъ человѣкъ, несомнѣнно талантливый, несомнѣнно обладавшій огромной эрудиціей, оставался въ тѣни. Не гонялся М. Н. и за матеріальными благами. Ему дважды представлялась возможность хорошо устроиться въ Харьковѣ, но М. Н. предпочиталъ оставаться въ родномъ университетѣ и тянуть тяжелую ямку приватъ-доцента.

М.М. Лагутинський — автор 17 наукових праць. Наукові дослідження у галузі алгебри, геометрії, теорії диференціальних рівнянь. Розробив власний метод одержання необхідних та достатніх умов існування алгебраїчних інтегралів алгебраїчної системи звичайних диференціальних рівнянь та узагальнив умови їхнього існування.

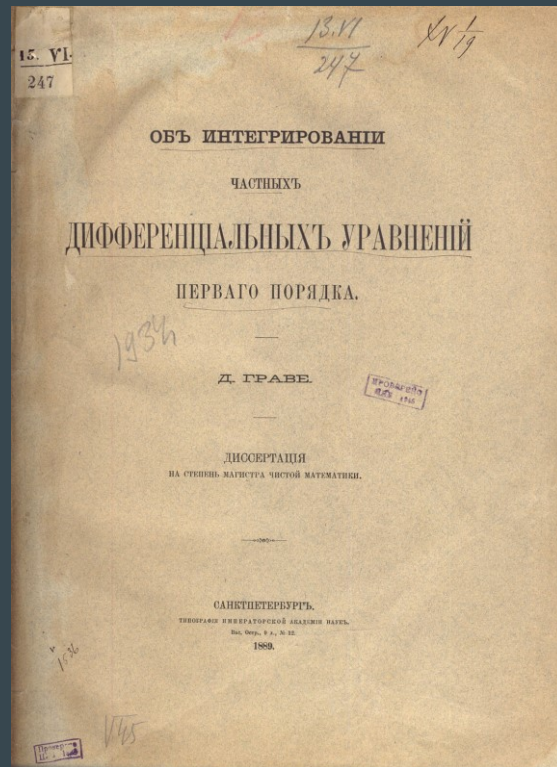
Граве Дмитро Олександрович (1863–1939) математик, засновник першої математичної школи України, академік АН України

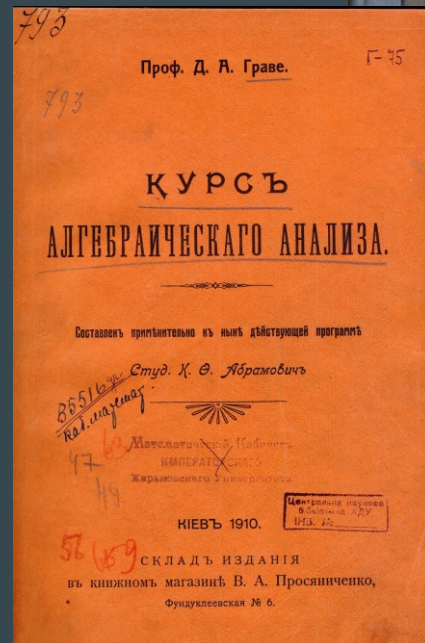
У 1885 р. закінчив математичне відділення фізико-математичного факультету Петербурзького університету. У 1887 р. захистив магістерську дисертацію «Об интегрировании частных дифференциальных уравнений первого порядка», після чого отримав ступінь магістра чистої математики.

Праці Д.О. Граве

URL: <http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/simple-search?query=%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B5>

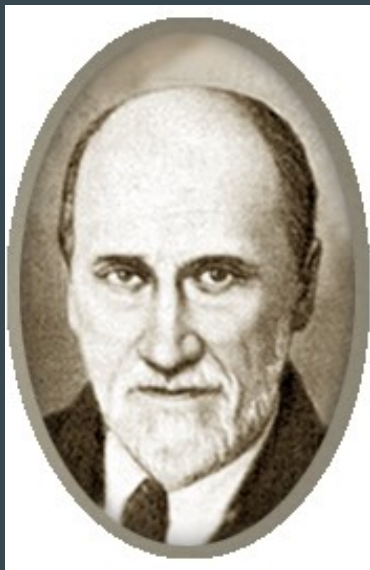
- У 1896 р. докторську дисертацію «Об основных задачах математической теории построения географических карт», головною метою якої було розв'язання низки основних проблем диференційної геометрії, що мають відношення до креслення карт.
- З 1899 р. починається Харківський період у житті вченого. Одночасно як ординарний професор математики він читає лекції з аналітичної геометрії в Харківському університеті і в Технологічному інституті.
- У 1901 р. Д. О. Граве переїжджає до Києва.

<http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/handle/123456789/13988>

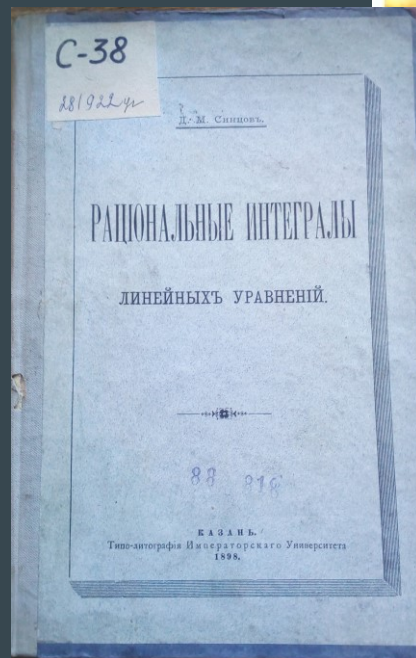
На початку ХХ ст. до Харківського університету прийшли математики Д.М. Синцов і С.Н. Бернштейн, майбутні академіки. Вони зберегли високий рівень викладання і наукових досліджень на математичному відділенні фізико-математичному факультеті в університеті.

Синцов Дмитро Матвійович (1867-1946) математик, засновник Харківської геометричної школи, професор Харківського університету

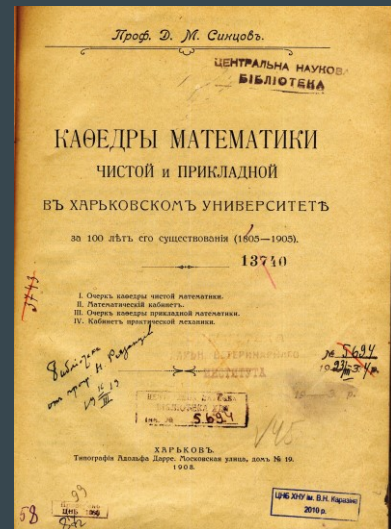
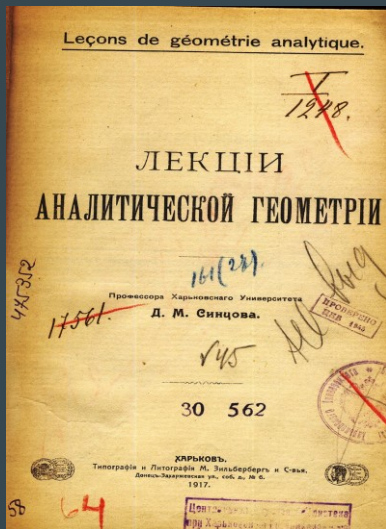

Закінчив У 1890 році фізико-математичний факультет Казанського університету.

У 1895 р. захистив магістерську дисертацію на тему «Теория коннексов в пространстве в связи с теорией дифференциальных уравнений в частных производных первого порядка». Докторську дисертацію на тему «Рациональные интегралы линейных уравнений» захистив у 1898 р.

- У 1903 р. Дмитра Матвійовича було обрано ординарним професором Харківського університету. Тут він і залишився працювати протягом наступних 43 років його життя. З перших років роботи у Харкові Дмитро Матвійович розпочав організацію математичного кабінету. Він зібрав чудову бібліотеку, багату колекцію моделей з геометрії і теорії функцій.

Віртуальна виставка присвячена Синцову Д.М.

URL: http://www-library.univer.kharkov.ua/pages/exhibitions/sintsov_16112017/sintsov.pdf

Кафедра геометрии Харьковского университета.

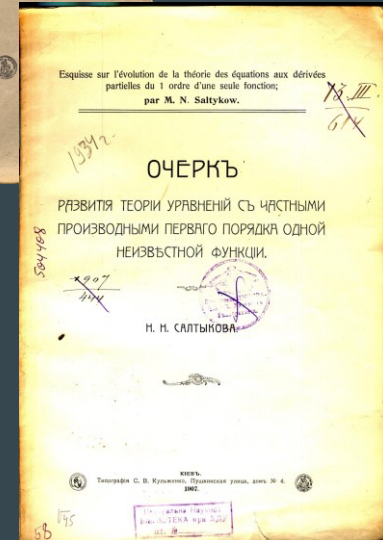
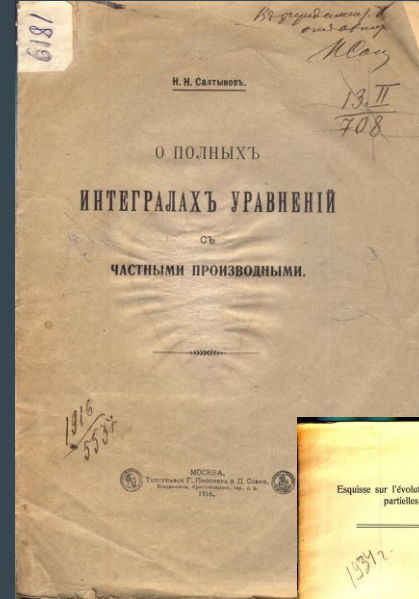
*Первый ряд слева направо: П. О. Соловьев, М. А. Николаенко,
Д. М. Сивцов, Я. П. Бланк, ?; второй ряд: Д. З. Горdevский, Ф. С. Рябоконь,
С. М. Урисман, Г. Е. Березняк. 1937 год*

Салтиков Микола Миколайович (1872-1961) математик і механік, професор, вихованець Харківського університету

- У 1895 р М.М. Салтиков закінчив математичне відділення Харківського університету.
- У 1898 році захистив магістерську дисертацію «Об интегрировании уравнений с частными производными первого порядка одной неизвестной функции», а у 1906 р. докторську «Исследования по теории уравнений с частными производными первого порядка одной неизвестной функции». Салтикова було обрано професором кафедри теоретичної механіки Харківського університету.

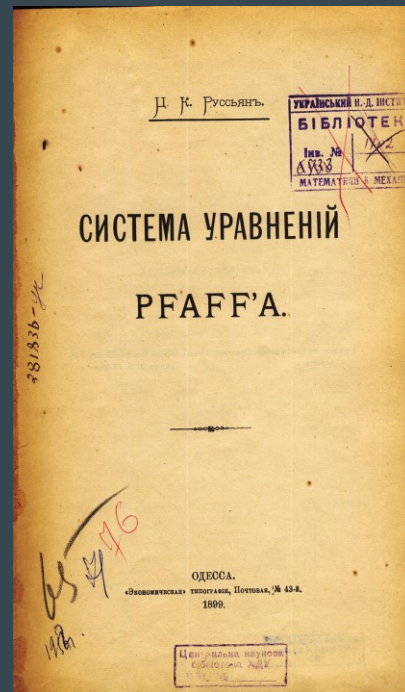
- Основні наукові праці стосуються геометричної теорії диференціальних рівнянь (теорії конексів), неголономної диференціальної геометрії. Є автором понад 250 праць (у тому числі 60 монографій і посібників). Працюючи у Харківському університеті, розробляв українську математичну термінологію.
- Багато років був головою Харківського математичного товариства, брав участь в організації вищої освіти, вихованні наукових кадрів, пропагував досягнення вітчизняних учених на з'їздах, конгресах, в пресі.
- В Харківському університеті пропрацював 13 років. Наукові дослідження відносяться до різних питань механіки і теорії рівнянь з приватними похідними.
- У 1919 р. переїхав до Тифліса.

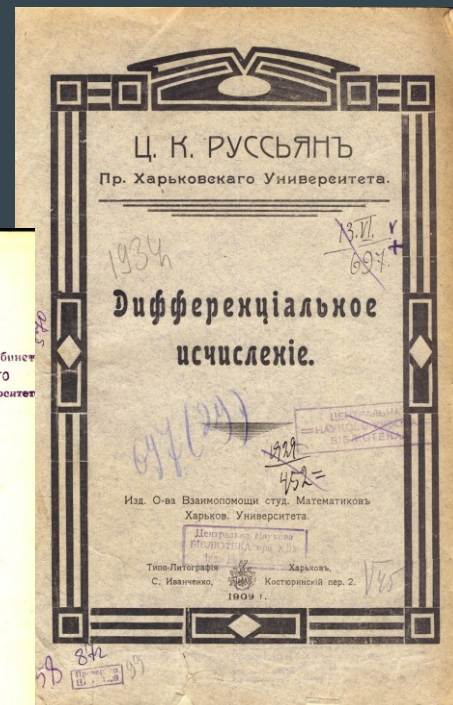
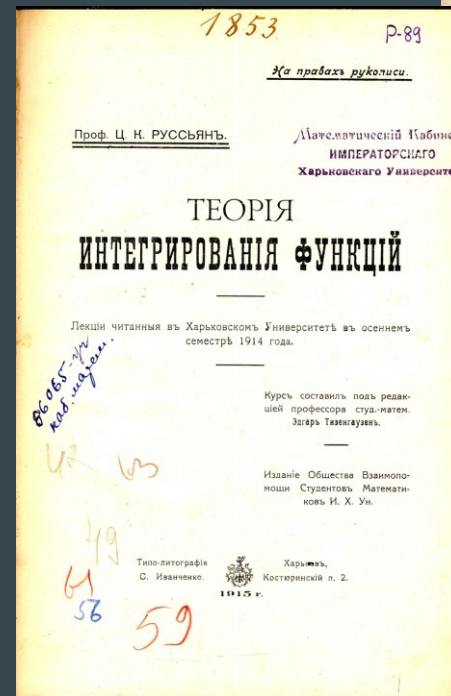
Руссьян (Русьян) Цезар Карлович (1867-1934) математик, професор Харківського університету

Вивчав математику та фізику в університеті св. Володимира у Києві, потім у Новоросійському університеті в Одесі.

У 1896 р. захистив магістерську дисертацію «Теория интегрирования дифференциального уравнения $X_1 dx_1 + X_2 dx_2 + \dots + X_r dx_r = 0$ », т. є. рівняння Пфаффа.

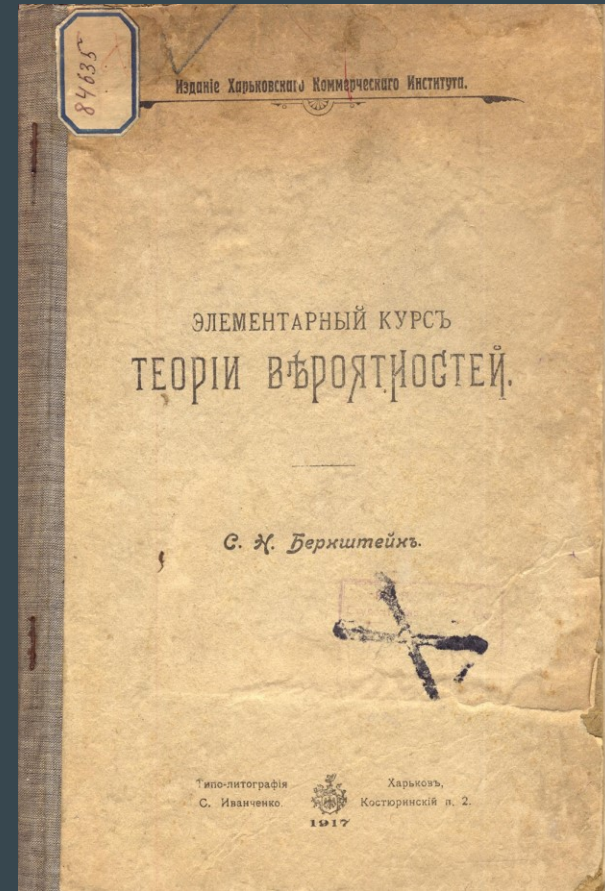
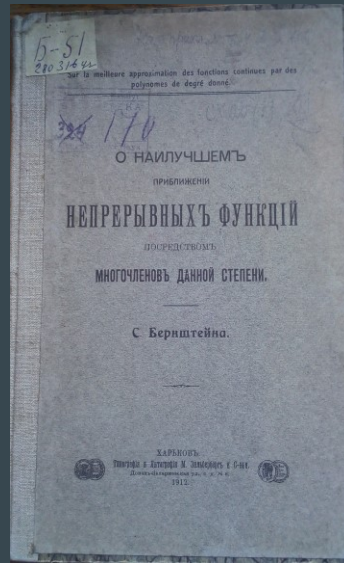
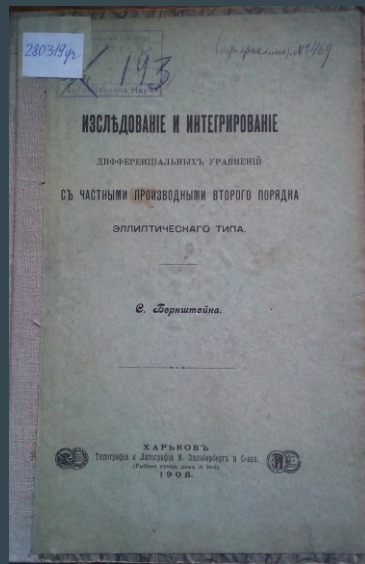
- З 1906 року - професор математичного аналізу в Харківському університеті. Читав лекції по диференціальному і інтегральному дослідженні, векторному аналізу. Опубліковано більш 30 наукових робіт, присвячених рівнянням Пфаффа і взагалі диференціальним рівнянням у приватних похідних першого порядку.
- У 1909 р. Руссьян опублікував навчальний посібник «Дифференциальное исчисление».
- У 1921-1928 рр. завідувач науково-дослідницької кафедри математичного аналізу у Харківському університеті. Брав участь у роботі Харківського математичного товариства.

Бернштейн Сергій Натанович (1880-1968) математик, професор Харківського університету

- У 1899 році закінчив Паризький університет, а у 1901 - Паризьку вищу електротехнічну школу.
- У 1907-1933 рр. викладав математику у Харківському університеті та у Вищих жіночих курсах.
- У 1908 р. захистив магістерську дисертацію «Исследование и интегрирование дифференциальных уравнений с частными производными второго порядка эллиптического типа», а у 1931 році – докторську «О наилучшем приближении непрерывных функций посредством многочленов данной степени».

Сергій Натанович читав в університеті ряд лекційних курсів, деякі з них були прочитані вперше. Він автор понад 250 праць українською, німецькою, французькою мовами про диференціальні рівняння, теорію наближення функцій та теорію ймовірностей (зокрема, її аксіоматичне обґрунтування).

С.Н. Бернштейн - засновник наукових шкіл з теорії диференціальних рівнянь, теорії функцій і теорії ймовірностей.

На кінець XIX століття Харків перетворився на один з найкрупніших математичних центрів країни.

16. Состав профессоров и преподавателей физико-математического факультета Императорского Харьковского Университета 1905 г.

17. Состав профессоров и преподавателей физико-математического факультета Императорского Харьковского Университета 1905 г.

Альбом к 100-летию (1805–1905) Харьковского университета / издан под ред. проф. Д. И. Багалея фотографом А. М. Иваницким. – Х., 1905. – 40 отд. л. фото.
<http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/handle/123456789/5723>

У презентації було використано матеріал з книги:
Рыжий В.С. Из истории механико-математического факультета Харьковского университета (до 2011 года) / В.С.Рыжий. – Харьков : ХНУ, 2014

Ця книга містить матеріали з історії існування математичного відділення, починаючи з 1805 року (математичних кафедр і кафедри механіки), а з 1961 року – механіко-математичного факультету Харківського університету.

До ваших послуг є повнотекстові електронні архиви eKhNUIR та eScriptorium

<http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/>

<http://escriptorium.univer.kharkov.ua/>